

Іванна Коломийська
(Чернівці)

**ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ ФУНКЦІОНУВАННЯ
ПАРНИХ СПОЛУЧЕНЬ
(на матеріалі німецькомовного видання
“Süddeutsche Zeitung”)**

Розглядається гендерний аспект функціонування парних сполучень у німецькомовних газетних статтях. У результаті аналізу доведено вплив гендерного фактору на кількісні, семантичні, структурні та евфонічні характеристики вживаних у газетному публіцистичному тексті парних сполучень.

Ключові слова: *фразеологічна одиниця, парні сполучення, гендерний аспект, газетна стаття*

Рассматривается гендерный аспект функционирования парных сочетаний в немецкоязычных газетных статьях. В результате анализа выявлено влияние гендерного фактора на количественные, семантические, структурные и эвфонические характеристики использованных в газетном публицистическом тексте парных сочетаний.

Ключевые слова: *фразеологическая единица, парные сочетания, гендерный аспект, газетная статья*

The article deals with gender aspect of functioning of word pairs in German newspaper articles. The aim of the article is to analyze the use of WP chosen by the method of sampling procedure out of the modern German daily newspaper «SÜDDEUTSCHE ZEITUNG» (edited in 2014, 102000 word uses) by different sexes.

The research is based on the analysis of quantitative, structural, semantic and euphonic characteristics of the use of WP by male and female in German newspaper articles.

The analysis revealed the influence of gender factor on the quantitative, structural, semantic and euphonic peculiarities of word pairs functioning in newspaper publicistic text: women use more often WP in both one- and two-gendered articles; men prefer noun WP and women – adjective WP in both types of articles, however men tend to use more often than women preposition WP and women – verb WP in two-gendered communication; men use WP with more different conjunctions and prepositions in one-gendered articles, there are no considerable differences excepting conjunction “wie”, that women use more often than men; female speakers use more often PW with conjunction “und” in two-gendered articles, but conjunction “wie” is more often used by male; women frequently use WP of synonyms / antonyms with meaning of generalization and

synonymous combinations, but men – WP with repetition of the same word-component in one-gendered conversation; men prefer synonyms / antonyms WP with meaning of generalization and women – synonymous and antonymous pairs in different gender articles; women tend to use more often WP with “euphonic coloring” as well in one- as in two-gendered communication.

The perspective of further research is seen in comparative analysis of functioning of WP and PU in general depending on gender factor on the material of other newspaper publicistic sources.

Key words: *phraseological unit, word pairs, gender aspect, newspaper article*

70-ті рр. минулого століття були часом активного розвитку гендерної лінгвістики. І хоча проблема впливу статі мовця на вибір ним мовних засобів бере початок ще з античної традиції, особливого значення вона набуває в сучасному суспільстві, де стереотипні ролі жінки та чоловіка в соціумі зазнали значних змін [9, с. 220]. На сьогоднішньому етапі розвитку гендерних лінгвістичних студій чітко розмежовано поняття «стать» (як сукупність біологічних характеристик особистості) та «гендер (як сукупність соціо-культурних характеристик мовця), а розвиток феміністичного мовного руху сприяв позитивним зрушенням у подоланні проявів мовного сексизму. Відтак, почав піддаватися критиці андроцентризм у лінгвістиці (ключова роль чоловіка у мові).

У результаті виникнення та популяризації гендерних лінгвістичних студій виникла низка робіт у галузі лінгвістичної гендерології або ж гендерної лінгвістики. Перші системні описи чоловічих та жіночих особливостей мовлення були виконані на базі саме германських мов (Lakoff, Spender, Mc-Connell-Ginet, Romaine) [9, с. 220]. Вітчизняні гендерні дослідження з'явилися дещо пізніше, проте репрезентовані на різних мовних рівнях (лексичному, фразеологічному) та у різних напрямках: психолінгвістики, соціолінгвістики, польових розвідок, аналізу гендерного аспекту художнього дискурсу та ін. [9, с. 220–221].

Проведені дослідження у галузі лінгвістичної гендерології підтвердили існування гендерних відмінностей на фонетичному, морфологічному, лексичному, синтаксичному мовних рівнях [11]. Фразеологія як цінна лінгвістична спадщина, в якій відбивається бачення світу, національна культура, звичаї та вірування, фантазія та історія народу, що говорить цією мовою [1; 4], як скарбниця універсальності надбань людства в цілому та унікальності

кожного народу зокрема є дзеркалом гендерних стереотипів та уявлень, адже людство описує (дескриптує) власні уявлення про представників тієї чи іншої статі у переосмислених сталих словосполученнях (ФО) або ж приписує (прескриптує) своїми уявленнями певні набори якостей, характеристик чи моделей поведінки представникам різних гендерів, а особливості оперування чоловіками та жінками ФО різних типів свідчить не лише про їх мовну компетентність, але й про роль у суспільстві.

Незважаючи на значну кількість досліджень у галузі гендерно маркованої фразеології [напр., 3; 5], недостатньо вивченими залишаються питання впливу гендерного фактору на особливості функціонування ФО (в тому числі і парних сполучень) у мовленні, що і зумовило **актуальність** нашого дослідження.

Слід зазначити, що існує чимало класифікацій ФО, які ґрунтуються на різних принципах. Обравши **об'єктом** дослідження такий різновид ФО як парні сполучення (далі ПС), звертаємо увагу на те, що у різних класифікаціях вони розглядаються дещо по-різному. За традиційною класифікацією Ф. Зейлера [12, с. 3–27] парні сполучення – це сталі словосполучення з двох слів однієї і тієї ж частини мови, які пов'язані одне з одним сполучниками (найчастіше – „und”) та рідше прийменниками. ПС додають мовленню переконливості та експресивності. У деяких класифікаціях ПС не утворюють окремої групи (на відміну від традиційної класифікації Ф. Зейлера), а є семантичними і структурними типами фразеологічних єдностей [10, с. 38], а у словнику В. І. Гавриця та О. П. Пророченко наведена класифікація ФО української та німецької мов, де ПС за критерієм комунікативної значущості віднесені до типу фразеологічних виразів [2, с. 373–374].

Метою ж нашого дослідження є аналіз (у тому числі кількісний) вживання представниками різних гендерів парних сполучень, відібраних методом суцільної вибірки зі статей німецькомовного щоденного газетного видання «Süddeutsche Zeitung» (**матеріал дослідження**) (випуски 2014 року (загальна кількість слововживань – 102000)) [13].

Досягнення мети можливо за умови виконання таких **завдань**:

- 1) Визначення кількісних характеристик вживання парних сполучень чоловіками та жінками.
- 2) Виявлення структурних особливостей парних сполучень у німецькомовних статтях щоденного видання «Süddeutsche Zei-

tung» та кількісних особливостей їх вживання залежно від гендерного фактору.

- 3) Дослідження семантичних характеристик та змістового аспекту парних сполучень, які вживаються чоловіками та жінками.
- 4) Характеристика евфонічних особливостей «чоловічих» та «жіночих» парних сполучень у газетних статтях.

У результаті дослідження 170 газетних статей виявлено, що у 162 статтях щоденної газети «Süddeutsche Zeitung» зафіксовано 1404 вживання ФО, з яких 245 вживань належать парним сполученням (майже 18%, що свідчить про відносно часте вживання даного типу ФО та підтверджує попередні дослідження, які також засвідчили високу частоту використання ПС у мовленні [6, с. 175]): 135 ПС у 97 статтях, де комунікантами є чоловіки, 39 – у 16 «жіночих» статтях та 71 – у 49 різногендерних статтях (це переважно інтерв'ю або висловлювання поглядів авторського колективу на ту чи іншу подію). Середня частота вживання ПС чоловіками складає приблизно 0,8 ПС (135 ПС на 174 комуніканти), жінками – приблизно 1,3 ПС (39 ПС на 29 комуніканти), тобто жінки в середньому вживають ПС частіше (приблизно на 40%). У статтях, де учасниками комунікації є як чоловіки, так і жінки, чоловіки в середньому використовують 0,3 ПС (26 ПС на 84 комуніканти), жінки – 0,7 (45 ПС на 64 комуніканти). Отже, у одногендерних статтях спостерігається кількісне переважання вживань ПС жінками, а різниця між частотністю вживання ПС жінками у різногендерних статтях приблизно вдвічі більша, порівняно з чоловіками, що може свідчити про прагнення жінок до рівноправності, а то і навіть переваги та гідне володіння мовною, в тому числі і фразеологічною компетентністю як і у одногендерній, так і у різногендерній комунікаціях, а можливо, це пов'язано також з відомою емоційністю жінок.

Якщо дослідити структурні характеристики ПС (класифікуючи ПС за морфологічною ознакою на іменникові, прикметникові, дієслівні і т.д., залежно від того, до якої частини мови належать слова-компоненти у ПС), то цілком очікувано, що у одногендерних статтях найчастіше вживаються іменникові ПС: 80 з 135 ПС у чоловіків (59%) (напр., «ohne Lohn und Brot», «Mutter und Kin») та 21 з 39 ПС у жінок (54%) (напр., «Busse und Bahnen», «zwischen Mensch und Natur»). Другими за частотністю як у чоловіків, так і у жінок є прикметникові/дісприкметникові ПС: 22 ПС

у чоловіків (16%) (напр., «*charmant und liebenswert*», «*froh und unzufrieden*») та 9 ПС у жінок (23%) (напр., «*weit und breit*», «*stabil und einfach*»), помітним є переважання «жіночого» вживання прикметникових ПС. Значно рідше чоловіки вживають прислівникові (7 ПС (7%)) (напр., «*hier und da*»), прийменникові ПС (7 ПС (5%)) (напр., «*ab und zu*») та сполучення, до складу яких входять субстантивовані частини мови (7 ПС (5%)) (напр., «*nach langem Hin und Her*») та дієслівні ПС (4 ПС (3%)) (напр., «*starten und landen*»), а найменшою популярністю у чоловіків користуються займенникові ПС (а саме неозначено-особові) (2 ПС (2%)) (напр., «*der eine oder andere*») та сполучення, до яких входять числівники (1 ПС (1%)) (напр., «*mehr und mehr*»), питальні слова (1 ПС (1%)) (напр., «*wie und wo*») та окремі літери (напр., «*von A wie Abfallrecht bis Z wie Zulassung*). У жінок, на відміну від чоловіків, на третьому місці за частотою знаходяться прийменникові ПС (3 ПС (8%)) (напр., «*nach wie vor*»), ще меншою частотністю володіють прислівникові ПС (2 ПС (5%)) (напр., «*samstags und sonntags*»), а наймеш частотними є дієслівні (1 ПС (3%)) (напр., «*es summt und surrt*»), числівникові (1 ПС (3%)) (напр., ПС-хіазм «*immer mehr Mensche haben immer weniger zum Leben*») та сполучення, до яких входять субстантивовані частини мови (1 ПС (3%)) (напр., «*Vertrauen und Glauben*») та окремі літери (1 ПС (3%)) (напр., «*schnell von A nach B kommen*»).

Таким чином, найчастотнішими у комунікації як чоловіків, так і жінок є іменникові та прикметникові ПС, що пов'язано з їх кількісною перевагою у фразеологічному фонді німецької мови, причому у відсотковому співвідношенні чоловіки схильні дещо частіше вживати іменникові ПС, а жінки – прикметникові, що може бути пов'язано з емоційністю жінок. Щоправда, чоловіки частіше від жінок вживають прислівникові ПС та сполучення зі субстантивованими частинами мови, жінки ж частіше від чоловіків вживають прийменникові, числівникові ПС та сполучення, до складу яких входять окремі літери. Майже однаковою частотою вживання і у чоловіків, і у жінок володіють дієслівні ПС. А ПС, утворені займенниками та питальними словами, виявлено лише у вживанні чоловіків.

У різногендерних статтях також переважають іменникові: 15 ПС у чоловіків (58%) (напр., «*Sommer wie Winter*»); 21 – у жінок (47%) (напр., «*Kinder und Jugendliche*») та прикметникові

ПС (7 ПС у чоловіків (27%)) (напр., «*gut und böse*»); 15 – у жінок (33%) (напр., «*schnell und viel*»)), проте у відсотковому співвідношенні чоловіки частіше вживають іменникові (на 11%), а жінки – прикметникові ПС (приблизно на 6%). Низькою частотністю у чоловіків характеризуються прийменникові (2 ПС (8%)) (напр., «*nach wie vor*»), прислівникові (1 ПС (4%)) (напр., «*schwarz auf weiß*») та числівникові (1 ПС (4%)) (напр., «*mehr und mehr*»). У жінок низькочастотними є дієслівні (3 ПС (7%)) (напр., «*stehen und liegen*»), яких у вживанні чоловіків не зафіксовано взагалі, прислівникові (2 ПС (4%)) (напр., «*hin und wieder*»), числівникові (2 ПС (4%)) (напр., «*null zu null, eins zu eins, zwei zu eins*»), часткові ПС (1 ПС (2%)) (напр., «*so oder so*»), яких у чоловіків не зафіксовано взагалі та сполучення, які утворені субстантивованими частинами мови (1 ПС (2%)) (напр., «*Ja oder Nein*»), яких у вживанні чоловіків також не зафіксовано.

За типом сполучуваності і у чоловіків, і у жінок переважають ПС зі сполучником «*und*», що пов'язано з їх кількісним переважанням у фразеології: у чоловіків 98 ПС (73%) (напр., «*auf die Art und Weise*»); у жінок – 29 ПС (74%) (напр., «*das laute Summen und Surren*»). Далі за частотністю у «чоловічій» комунікації йдуть сполучник «*oder*» (9 ПС (майже 7%)) (напр., «*Drinne oder Draußen?*»), прийменник «*für*» (6 ПС (4%)) (напр., «*Jahr für Jahr*»), сполучник «*aber*» (3 ПС (2,2%)) (напр., «*gleichzeitig erfahren aber jung im Kopf*»), прийменникова пара «*von... zu*» (3 ПС (2%)) (напр., «*von Tag zu Tag*»), прийменник «*gegen*» (2 ПС (2%)) («*Aussage gegen Aussage*»), сполучник «*wie*» (2 ПС (2%)) («*nach wie vor*»). Лише одноразово зафіксовані прийменникова пара «*von... bis*» (1%), прийменник «*um*» (1%), сполучник «*sondern*» (1%), прийменник «*auf*» (1%), сполучник «*als*» (1%), частка «*noch*» (1%), прийменник «*zwischen*» (0,7%) (напр., «*Monat um Monat*», «*wenn es hart auf hart kommt*», «*nicht ab, sondern zunehmen*» та ін.) та прийменник «*à*» у запозиченому ПС французького походження «*peu à peu*». Окрім того, зафіксовано 4 ПС (3%) з безсполучниковим поєднанням (напр., «*drinnen, draußen*») та зафіксоване ПС англomовного походження з безсполучниковим поєднанням: «*left foot, right foot*»). У «жіночих» статтях різноманітність сполучників значно менша. Окрім сполучника «*und*» використовуються із незначною частотністю сполучники «*wie*» (3 ПС (8%)), частота вживання у жінок перевищує частоту вживання у чоловіків) (напр., «*hier wie*

dort)), «*oder*» (3 ПС (8%), частота вживання у чоловіків та жінок неістотно відрізняється)) (напр., «*pro oder contra*»), прийменникова пара «*von ... nach*» (1 ПС (3%), у чоловіків такого типу сполучення взагалі не зафіксовано) (напр., «*schnell von A nach B kommen*») та прийменник «*gegen*» (1 ПС (3%), незначна різниця у вживанні від чоловіків) (напр., «*David gegen Goliath*»). У «жіночій» комунікацій зафіксовано ще 2 ПС з нетиповим зв'язком: «*nach der Wahl von der Wahl sein*» та «*immer mehr Menschen haben immer weniger zum Leben*» (хіазм). Отже, чоловіки у одностаттєвих статтях вживають ПС з більшою кількістю різноманітних сполучників та прикметників, на відміну від жінок, але значних переваг у вживанні тих чи інших сполучників та прийменників представниками різних гендерів не зафіксовано.

У різностаттєвих статтях найчисленнішою також є група ПС зі сполучником «*und*» (18 ПС у чоловіків (69%)) (напр., «*Kaution und Provision*»); 36 ПС у жінок (80%) (напр., «*Radwege- und streifen*»). Менш частотними у чоловіків є сполучники «*wie*» (4 ПС (15%)), «*oder*» (2 ПС (8%)), прийменники «*auf*» (1 ПС (4%)) та «*für*» (1 ПС (4%)). Сполучник «*oder*» вживається жінками рідше, проте різниця у вживанні незначна (3 ПС (7%)), «*wie*» зафіксовано значно рідше, ніж у чоловіків (1 ПС (2%)). Інші сполучники та прийменники, зафіксовані у мовленні жінок, не перегукуються з «чоловічими»: прийменникова пара «*von ... zu*» (1 ПС (2%)), сполучник «*als*» (1 ПС (2%)), особливий випадок сполучуваності («*auf Null, wenn nicht im Minus sein*») та безсполучниковий зв'язок (2 ПС (5%)) (напр., «*null zu null, eins zu eins, zwei zu eins*»).

За семантичними ознаками ПС можна поділити на умовні підгрупи, залежно від семантичного взаємозв'язку компонентів: синонімічна підгрупа (у якій сполучені слова-компоненти є синонімами), антонімічні (слова-компоненти представляють антонімічну пару), повторення одного й того ж слова-компонента або його частин та підгрупа слів, які можна вважати як синонімами, так і антонімами з функцією узагальнення. Поділивши досліджувані ПС на такі умовні підгрупи, отримуємо наступні результати: найчисленнішою серед чоловіків та жінок є підгрупа ПС зі словами, які можна вважати як синонімами, так і антонімами з функцією узагальнення (68 ПС у чоловіків (50%)) (напр., «*Landtags- und Bundestagswahl*», «*aus Kindergarten und Kinderkrippen*» та ін.); 23 ПС у жінок (59%) (напр., «*Schüler und Lehrer*»). Наступною як

у чоловіків, так і у жінок є підгрупа сполучень слів з антонімічним значенням (31 ПС у чоловіків (23%)) (напр., «*inner- oder auβ-erhalb*»); 8 ПС у жінок (21%) («*hier wie dort*»). Дещо рідше чоловіки використовують ПС з повторенням одного і того ж слова-компонента (22 ПС (16%)) (напр., «*von Ort zu Ort*») та найрідше використовують сполучення слів з синонімічним значенням (14 ПС (10%)) (напр., «*auf die Art und Weise*»). Жінки ж, на відміну від чоловіків, значно рідше використовують повторення одного і того ж слова (1 ПС (3%)) (напр., «*nach der Wahl von der Wahl sein*») та дещо частіше синонімічні сполучення (7 ПС (18%)) (напр., «*weit und breit*»). Окрім того, у підгрупі повторення слова-компонента у комунікації чоловіків зафіксовано ПС з лексичним протиставленням двох антитез (хіазм): «*Wald vor Wild oder Wild vor Wald*», а у жінок – з антитезою: «*nach der Wahl von der Wahl sein*».

У різногендерних статтях пріоритети вживання ПС за даним поділом розставлені дещо по-іншому: спільним є перевага ПС синонімів / антонімів із значенням узагальнення як у чоловіків, так і у жінок (16 ПС у чоловіків (62%)) (напр., «*samstags und sonntags*»); 20 ПС у жінок (44%) («*ein Bade- und Bootsfahrverbot*»). Дещо рідше чоловіки вживають антонімічні пари (5 ПС (19%)) (напр., «*schwarz auf weiß*») та синонімічні сполучення (3 ПС (12%)) (напр., «*Leib und Leben*»), а найрідше – повтори (2 ПС (8%)) («*Stück für Stück*»). Жінки з однаковою частотою використовують синонімічні (11 ПС (26%)) (напр., «*aus Angst und Furcht*») та антонімічні сполучення (1 ПС (25%)) (напр., «*Ja oder Nein*»), проте дещо рідше того ж самого повторення слова-компонента (3 ПС (7%)) («*von Jahr zu Jahr*»). Слід також зазначити, що у «жіночих» різногендерних статтях зафіксоване ПС з подвійним повтором: «*so oder so jeder Fall ist ein Fall zu viel*»; та ПС, що складається з двох пар сполучень: «*Wut und Scham, Hilfslosigkeit und Schuld*».

Типовою для німецькомовних ПС є їх евфонічність, що сприяє посиленню конотативного значення та експресивності. Так, у одногендерних «чоловічих» статтях 47 ПС (35%) мають так зване «евфонічне забарвлення»: з них у 26 ПС (55%) виявлена алітерація (повтор початкових літер (нім. *Stabreim*)) (напр., «*Hin und Her*») та у 21 ПС (45%) – рима (спільне або співзвучне закінчення) (напр., «*Gegenwart und Zukunft*», «*Stadt und Land*» (оглушення літери “-d” у слові “*Land*” ([t]) свідчить про фонетичну риму)). У «жіночих» одногендерних статтях з 16 ПС (41%) виявлено 9 ПС (56%) з аліте-

раційним початком (напр., «Busse und Bahnen») та 7 ПС (44%) з римованим закінченням (напр., «weit und breit»). Отже у одногендерних статтях не виявлено значних розбіжностей у кількісному вживанні ПС з алітерацією та римою, щоправда, такі ПС все ж таки дещо частіше зустрічаються у мовленні жінок.

Проте у різногендерних газетних статтях чоловіки вживають евфонічно забарвлені ПС значно рідше (8 ПС (31%)), ніж жінки (22 ПС (49%)). Проте співвідношення алітераційних та римованих ПС у чоловіків та у жінок абсолютно однакове (у чоловіків: 4 алітераційних (50%) (напр., «Leib und Leben») та 4 римованих ПС (напр., «Kaution und Provision»); у жінок – 11 алітераційних (50%) (напр., «Regime und Rebellen») та 11 римованих ПС (50%) (напр., «traurig und lustig»). Тобто, прослідковується відчутна різниця між кількісними характеристиками функціонування римованих ПС у комунікації між різними гендерами, проте кількісне співвідношення алітераційних та римованих ПС у мовленні чоловіків та жінок абсолютно однакове.

Отже, можна стверджувати, що існують гендерні відмінності у функціонуванні ПС (і цілком ймовірно, що і у ФО загалом) у газетному публіцистичному тексті, які полягають не лише у кількісних характеристиках вживання ПС, але й у їх структурних, семантичних та евфонічних особливостях. Так, як у одногендерних, так і у різногендерних статтях жінки схильні значно частіше вживати ПС; і у одногендерній, і у різногендерній комунікаціях чоловіки частіше вживають іменникові ПС, а жінки – прикметникові, до того ж у різногендерній – чоловіки ще й дещо частіше вживають прийменникові ПС, а жінки – дієслівні; у одногендерних статтях чоловіки вживають ПС з більшою кількістю різноманітних сполучників та прийменників, значних розбіжностей не зафіксовано, окрім сполучника «wie», який жінки використовують дещо частіше, ніж чоловіки, а у різногендерних статтях жінки частіше вживають ПС зі сполучником «und», а сполучник «wie», навпаки, частіше зустрічається у мовленні чоловіків; у одногендерних газетних статтях ПС синонімів/антонімів із значенням узагальнення та синонімічні сполучення жінки використовують дещо частіше, а чоловіки з більшою частотою вживають ПС з повторенням одного і того ж слова-компонента, у різногендерних – значно частіше ПС синонімів / антонімів із значенням узагальнення використовують чоловіки, а жінки – синонімічні та

антонімічні сполучення; як у одногендерних, так і у різногендерних статтях ПС з «евфонічним забарвленням» жінки вживають частіше, ніж чоловіки.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у порівняльному аналізі функціонування ПС та ФО загалом залежно від гендерного фактору на матеріалі інших газетно-публіцистичних джерел.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Ахманова О.С. Очерки по общей и русской лексикологии / Ахманова О.С. – М. : Гос. уч. пед. изд-во Мин. прос. РСФСР, 1957. – 296 с.
2. Гавриш В. І. Німецько-український фразеологічний словник у 2 т. / В. І. Гавриш, О. П. Пророченко. – К. : Радянська школа, 1981. – 1 т. – 416 с., – 2 т. – 382 с.
3. Капак Ю.М. Актуалізація гендерного компонента семантики фразеологічних одиниць у німецькому публіцистичному тексті : дис. на зд. наук. ступеня канд. філолог. наук : 10.02.04 / Юлія Миколаївна Капак. – Львів, 2015. – 188 с.
4. ЛЭС : Лингвистический энциклопедический словарь [Гл. ред. В.Н. Ярцева]. – М. : Сов. Энциклопедия, 1990. – 685 с.
5. Лозицька М. П. Особливості семантики гендерно маркованих фразеологізмів сучасної німецької мови / М. П. Лозицька // Вісник ЛНУ ім. Т. Шевченка. – №9. – Ч.І. – Луганськ: Вид-во ЛНУ ім. Т. Шевченка, 2013. – С. 274–279.
6. Пахолюк І.А. Гендерний аспект функціонування фразеологічних одиниць (на матеріалі німецькомовного видання «Die Zeit» / І. А. Пахолюк // Науковий вісник Чернівецького ун-ту : Германська філологія. – Вип. 740–741. – Чернівці, 2015. – С. 173–176.
7. Райхштейн А. Д. Немецкие устойчивые фразы : Пособие по лексикологии немецкого языка / А.Д. Райхштейн. – Л. : Просвещение, 1971. – 157 с.
8. Самарина В. С. Гендер во фразеологии : когнитивно – лингвокультурологический аспект : дис. на соиск. уч. степ. канд. филол. наук : 10.02.19 – Теория языка / Варвара Сергеевна Самарина. – Ставрополь, 2010. – 199 с.
9. Сорокіна Л. Є. Гендерні студії: здобутки та перспективи досліджень / Л. Є. Сорокіна // Вісник Житомирського державного університету. – Філологічні науки. – Випуск 51. – 2010 р. – С. 220–223.
10. Чернышова И.И. Фразеология современного немецкого языка / И.И. Чернышова – М. : Высшая школа, 1970. – 200 с.
11. Holmes J. The Handbook of Language and Gender // Janet Holmes, Miriam Meyerhoff. – Oxford : Blackwell Publishing, 2003. – 759 p.
12. Schippan T. Einführung in die Semasiologie / T. Schippan. – Leipzig, 1972. – (VEB, Bibliographisches Institut).
13. Süddeutsche Zeitung [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sueddeutsche.de/archiv/muenchen/2014>.